

Põtrade küttimisest – kuhu soovime langeda?

TEKST PRIIT VAHTRAMÄE

EJS-i juhatuse liige Priit Vahtramäe on kogunud juba viimased viis aastat piirkonniti põdraküttimise andmeid, neile on lisatud nüüd ka 2023. aasta jahihooaja seis.

11. jaanuaril esitlesin EJS-i juhatusele maakondade eelmise aasta põdraküttimise kokkuvõtet ja analüüsi. Möödunud jahihooajal kütiti kokku 4037 põtra, mis langes veelgi võrreldes 2022. aastaga 524 isendi võrra, 2021. aasta küttimisega võrreldes juba 994 isendi võrra ja oli ka väiksem 2020. aasta küttimisest (771 is). Jahindusnõukogudes lepiti kokku 4201 põdra küttimises, mis on võrreldes eelmise aasta küttimisega 360 is võrra väiksem. Nii nagu 2022. aastal, nii ka 2023. aastal soovitas EJS võtta kasutusel +/- limiitide täitmise võimalus ja leppida need kokku jahindusnõukogudes. 2022. aastal võttis neid soovitusi arvesse 3 maakonda (Jõgevamaa, Pärnumaa ja Ida-Virumaa), 2023. aastal oli neid maakondi juba 6. Nii oli Pärnumaal, Lääne-Virumaal ja Ida-Virumaal jahindusnõukogu otsustes lubatud hälve küttimismahu täitmisel +/-10–20% ja Valgamaal kokkulepitud minimaalne limiit oli soovituslik. Jõgevamaa kokkuleppe järgi arvestatakse limiidi täitmisel juurde ka liikluses hukkunud isendid ja vasikate küttimismahu täitmata jätmisel loetakse küttimismaht täidetuks.

Kokkuvõttes olid viie maakonna kokkulepped mõistlikud ja andsid maakonna jahiseltsidele pingevabama küttimismahu täitmise võimaluse. Selline praktika aitab Valgamaal, Jõgevamaal, Pärnumaal, Lääne- ja Ida-Virumaal lugeda 2023. aasta kokkulepitud limiit täidetuks ja see praktika peaks ka edaspidi saama tavapäraseks ja on seltsidele abiks, et küttimismahte riskivabamalt täita, kartmata nendest tulenevat ohtu.

Lisaks oli Viljandimaal ka teist aastat protokollis lisaklausel, et seltside omavaheline koostöö limiitide täitmisel on lubatud, kuid olukorras, kus 30% maakonna jahipiirkondadel (9 piirkonda) oli probleeme limiitide täitmisega (maakonna limiit jäigi täitmata), see kahjuks ei tööta.

Lisaks mainis KAUR 2023. aasta seirearuandes („Ulukiasurkondade seisund ja küttimissoovitus 2023 – edaspidi „Seisearuanne 2023“ - toim): „Piirkondlikud erinevused põdra asustustiheduses on aga kohati väga suured: leidub nii väga kõrge asustustihedusega piirkondi, kus küttimissurvet võrreldes eelneva hooajaga suurendada, ning ka selliseid, kus

väga madalale langenud asustustiheduse tõttu tuleks küttimehahte oluliselt vähendada. Mõningates väga madala asustustihedusega jahipiirkondades on põhjendatud ka põtrade kütimisest 2023. aasta jahihooajal sootuks hoiduda.“ (lk 31)

Kõige olulisem soovitus 2023. aasta jahihooajaks oli aga järgmine: „, Põdra tekitatud kahjude ja nende tekke riskide vähendamisel tuleks küttimehahte võrreldes eelneva aastaga suurendada üksnes kõrge põdra asustustiheduse ja/või sagedaste ja kõrgete põdrakahjustustega piirkondades. Madalama asustustihedusega piirkondades, kus olulised kahjustused puuduvad ja eelneval jahihooajal on esinenud suuri raskusi jahindusnõukogude poolt määratud miinimumkvootide täitmisega, tuleks küttimehahte langetada. Lihtsakoelisi kvoodi jaotusprintsiipe – vähendades või suurendades küttimehahtu kõikidele jahipiirkondadele ühtemoodi – tuleb kindlasti vältida. Sellise praktika viljelemine viib lõpuks paratamatult olukorrani, kus osa maakonna jahipiirkondadest ei suuda põtrade vähesuse tõttu jahindusnõukogude poolt määratud küttimehahte täita, samas kui kõrge põdra asustustihedusega piirkondades küttimehaht küll täidetakse ja vahel ka ületatakse, kuid arvukuse langust soovitud tasemele see nendes piirkondades kaasa ei too.“ (lk 33)

Jahindusnõukogud aga seda soovitusi oluliseks ei pidanud ja ei arvestanud. Enim ei arvestanud sellega Viljandimaa jahindusnõukogu, kes kasutas lihtsakoelist jaotusprintsiipt, ei arvestanud tegeliku olukorraga ning lisan kõikidele jahipiirkondadele nende endi soovile veel +1 põdra küttime kohustuse. Kokkuvõttes jäi just samas suuruses lisatud kogus (+ 27 is) maakonnas täitmata (-25 is).

Eelmiseks hooajaks oli keskkonnaagentuuri poolt seirearuandes soovitatud: „Üldarvukuse hoidmiseks ligilähedaselt sarnasel tasemel võiks eelseisval jahihooajal küttime Eestis kokku ~4200 põtra. Arvukuse mõõdukaks langetamiseks või hoidmiseks enam-vähem samal tasemel, juhul kui reaalne arvukus on hinnatud arvukusvahemiku ülemises pooles (üle 11000 isendi) võiks eelseisval jahihooajal küttime aga kuni 4600 põtra.“ (lk 31)

Hooajal 2022 jäi meil küttime KAU-i minimaalsest soovitusest (4800 is) 239 põtra ja üldarvukuse hoidmiseks soovitatud ~5000 põdrast jäi küttime isegi 439 isendit. Samas jahimeeste hinnangul langes arvukus 530 is võrra ja KAU-i enda maksimumhinnang langes koguni 1000 is võrra. 2023. aasta hooajal jäi aga küttime minimaalsest soovitusest 164 is, et hoida üldarvukust. Mõõdukal tasemel langetamise soovitusest küttime juba vähem 563 is. Analüüsi tulemusena langeb jahimeeste hinnangul arvukus

ilmselt juba 7000-7200 isendini . Kindlasti peab ka KAUR hinnangut arvukusele langetama ja minimaalne arvukus langeb juba alla 10 000. Miks see nii on, et soovitus üldarvukuse säilitamiseks jääb mitu aastat täitmata, ent arvukus ikka langeb? Põhjusi saab olla mitmeid, kuid meie hinnangul on peamine siiski küttimine üle juurdekasvu ja struktuuri mittejälgimine. Eriti pulle kütitakse üle, mille tagajärjel langeb ka juurdekasv. Järjest rohkem on aga märke, et arvukus jääb jahimeeste hinnangu ja KAUR-i hinnangu vahele.

Juba teist aastat järjest ei jälgitud EJS-i enda soovitusi. 2022. aastal küttisime EJS-i soovitusel maksimaalsel tasemel. Minimaalne soovitus oli 4000 is , et tagada struktuurne küttimine ja maksimum 4500 is , millega struktuurset küttimist ei ole võimalik tagada (küttisime 4561 is) ja seda ka kokkuvõtte tõestas. 2023. aastaks soovitas EJS küttida 3000 is, ehk mitte üle tegeliku juurdekasvu, et talvitava karja suurus jääks sama. Küttisime aga 4037 põtra. Selle tulemuseks on arvukuse langus juba kaks korda suurem kui eelmisel aastal! KAUR-i arvukuse hinnangu juures sündis 3500-4000 vasikat ja selle alusel peab arvukus samuti langema, sest kütitud 4037 isendit pluss hukkunud põdrad viib langusesse.

Tegime ka maakondade kokkuvõtted eraldi ja erilist tähelepanu pöörasime täitmise protsendile, struktuurile ja ka seltside hulga, kes ei täitnud küttimismahtu, mis on kindlasti indikaator limiitide soovide ja ülehindamise osas.

Puht statistiliste arvude võrdluse saime teada, et küttimismahtu ei täitnud 105 jahipiirkonda (2022 - 118; 2021 - 75), mis oli 32,81% (2022 - 35,5%; 2021 - 22,72%) kogu jahihenduse arvust ja veidike väiksem kui 2022. aastal (-2,69%), aga suurem kui 2021. aastal (+10,39%). Kuna aga viies maakonnas oli hälve lubatud, siis jahindusnõukogu otsusega saavad paljud nendest täidetud reale ja neid on ilmselt 33-37 jahihendust. Kui limiidi täitmata jätmise oli jahiseltside teadlik otsus, oli see igati positiivne ja seaduslik võimalus säilitada põdra populatsiooni paremas seisus, kuid kui seda ka tegelikult ei suudetud, siis on see tõsine märk hoiatuseks ka teistele, eriti naaberseltsidele. Igal juhul tuleb uuel jahihooajal küttimist vähendada.

Tõsine murekoht on aga struktuurne küttimine ja seda näitab juba viimase viie aasta kokkuvõtte, et teadmatusel rikume ise enda jahipiirkondade põdrapopulatsiooni. Eriti halb on see pullide osas, mis kindlasti andis endast märku lõppenud, aga juba ka üleelmisel hooajal, kui paljudel seltsidel olid vasikad väga väikesed (paaritatud alles teise

indlemise ajal ja sündinud kuu aega hiljem). Ent kütitud mullikad on oluliselt kergemad (110-120 kg) ja jätkuvalt tulevad ajudest välja tugevas keskeas ja kõige paremas poegimisvanuses lehmad ilma vasikateta. Põdravaatluskaardilt on näha, et nad ei ole ka imetanud, seega paaritamata või on tiinus katkenud. EJS on soovitanud mitu aastat viia kõikide kütitud lehmade emakad uurimisele, et juurdekasvu tegeliku numbri teadasaamiseks oleks valimik võimalikult suur. 2023. aasta seirearuandes viitas sellele ka KAUR ise: „Maakondade tasemel on varieeruvus mõõdetud viljakusnäitajates sarnaselt eelnevate aastatega päris suur ja siin mängib olulist rolli valimi esinduslikkus: kui suur on maakonnas kogutud proovide arv ning milline on valimisse sattunud isendite vanuseline jaotus.“ (lk 26) Pullide suurema kütümise probleemile on viidanud nüüd ka juba KAUR seirearuandes: „Pullide eeliskütümise on tõenäoliselt suuresti tingitud jahimeeste soovist langenud arvukuse ja asurkonna juurdekasvu tingimustes emasloomi kütümisest säästa. Kui mõõdukas kõrvalekalle kütitud isendite soolises jaotuses suurt probleemi ei tekita, **siis liialdada ühe või teise soorühma eeliskütümisega, eriti kui see on ristivastupidine soolise jaotusega looduses, ei tohiks.**“ (lk 23)

Näiteks osutas „Seirearuanne 2022“ selgelt seda, et neis maakondades, kus viidi 2021. aastal suurem hulk emakaid uurimisele, kukkus ka indlevat emaste osakaal ja oluliselt ka keskmine loodete arv ühe emaslooma kohta, järelkult langes ka juurdekasv. Selgelt on need näha Ida-Virumaa, Saaremaa ja Viljandimaa näitajates. Võttes aga Hiiumaa andmed, siis näeme, et viidud on 9 proovi viimasel kolmel aastal, kuid järsult on langenud indlevat emaste arv ja keskmine loodete arv. Kokkuvõttes oli hiidlaste vasikate kütümise protsent ka üks madalamaid (24%). Kui aga võrdleme 2022. aastal viidud proove, mida oli kokkuvõttes 10 proovi võrra vähem kui 2021, ent kütümise kokku oli ka 116 lehma võrra vähenenud, võime arvata, et vähenenud kütümise juures viisime suurema protsendi valimikuanalüüsi. Kokkuvõtte näitabki, et viieteistkümnest maakonnast on üheteistkümnel keskmine loodete arv tõusnud, langenud oli see ainult Valgamaal, Põlvamaal, Harjumaal ja Võrumaal. Indlevate emaste osakaal on seitsmes maakonnas tõusnud, neil aga, kellel on see vähenenud, seal on ka proovide arv vähenenud, v. a Lääne- ja Võrumaa, kellel on proove rohkem viidud. Kui võtta aluseks kogu Eesti indlevat emaste osakaalu tõus 2,8 % ja keskmine loodete arv ühe emaslooma kohta (tõus 0,22), siis oleks pidanud olema 2023. kütümisaastal olukord vasikatega parem, sest ka limiidi vähenedes langes kütütavate vasikate arv 1296-lt (2022) 1144-le eelmisel hooajal, ja kokkuvõtte seda ka näitas, et vasikate protsent kütitud struktuuris tõusis 0,6% võrra. Igal juhul annab EJS-i soovitus selgema ja reaalsema pildi.

Lõplikuks struktuuriks kujunes 39,53% pulle, 31,93% lehmi ja 28,6% vasikaid. Kuna olukord on halvenenud pullide osas ja neid kütitakse, et kompenseerida vasikate nappust (mida aga statistika ei näita) ja soovist hoida lehmi, siis lehmade kütmine on võrreldes eelmise aastaga langenud 1,4% võrra, mis kinnitab veelkord, et struktuur halveneb ja jahimees hakkab emasloomi hoidma. Pullide kütmine aga tõusis 0,8% (2022 tõusis 1,07%) ja on viimase viie aasta keskmisena olnud 38,16%.

Mida vähem on võimalust vasikaid kütida, seda enam survestatakse pulle ja struktuuri 1,87% tõus viimasel kahel hooajal viitab sellele. Samas aga on ka piirkondi, kus eelmisel hooajal oli ka pullide leidmine juba probleemiks. Selle tagajärjel läheb pullide ja lehmade suhe paigast ja ühe pulli kohta tõuseb lehmade arv juba liiga kõrgeks ja väljub vahemikust, mis on optimaalne (1,2-1,5 lehma pulli kohta). Ka seirearuande statistika näitab seda tõusu.

Kui võrrelda protsente, siis arvuliselt on see väike vahe, aga kui võrrelda isendite arvu, siis näeme, et pulle on kütitud 460 (2022 - 435; 2021 - 407) isendit rohkem kui vasikaid ja 315 (2022 - 206; 2021 - 249) isendit rohkem kui lehmi. Ka lehmi on kütitud 145 (2022 - 229; 2021 - 158) isendi võrra rohkem kui vasikaid, mis tähendab keskmiselt iga jahiühenduse kohta 0,45 (2022 - 0,69; 2021 - 0,5) lehma ja 1,43 (2022 - 1,31; 2021 - 1,23) pulli, mida aga ei tohiks teha, kui tahame ka tulevikus, et meil oleks loomi, kes osalevad vasikate toomises. Mõlema sugupoole osalus vasikate saamise protsessis on oluline ja tähtis on ka konkurents, et lehmade ülekaal oleks 1,2-1,5 lehma iga pulli kohta. Kokkuvõttes peaks seltsid teadma, kui suur protsent karjast on enne hooaja alustamist pulle ja lehmi, et seda tasakaalu hoida. Et säilitada struktuurset küttemist, peame uuel hooajal vähendama küttemist oluliselt veelgi, nii palju, et kõigi kolme struktuur oleks võrdne.

Statistiliselt oli kõige parema struktuuriga Hiiumaa, Viljandimaa ja Põlvamaa (2022 - Saaremaa, Raplamaa ja Viljandimaa; 2021 - Hiiumaa, Raplamaa ja Viljandimaa), kes ei ole kaasa läinud pullide eeliskütimisega. Oma hea struktuuri aga kaotas võrreldes eelmise aastaga Saaremaa (2022 - 34+33+33) ja Raplamaa (2022 - 35+34+30), kus eelmisel hooajal kütiti pulle võrreldes lehmadega rohkem 6-7% ja võrreldes vasikatega juba 13% Raplamaal ja 8% Saaremaal. Eriti hull statistika ja struktuur oli Valgamaal (46%+30%+24%), kus pulle kütiti võrreldes lehmadega juba +16% ja võrreldes vasikatega juba +20%. See viitab tõsisele probleemile, jahimeeste teadmatusele ja liiga suurele limiidile. Nii on olnud aastatuhandeid, et vasikad sünnivad lehmade ja pullide

koostöös ja ainult üks osapool neid toota ei suuda. Kiidusõnad struktuuri osas peab ütlema Hiiumaale: küttemismahtu vähendati ja suudeti küttida struktuurselt.

Kõige väiksem vasikate osakaal struktuuris oli teist aastat järjest Valgamaal (24%) (2022 - 22%) ja kolm aastat sama Harjumaal (25%). Statistikas paistsid silma ka kolmandat aastat järjest Põlva- ja Võrumaa, kus küttiti lehma struktuurselt vähem (27-29%), mis viitab jahimeeste arusaamale, kuidas vigu parandada. Märkata oli ka, et enamik (9) maakondi hakkab lehma hoidma ja struktuuris on nende osakaal langenud 30-32%-ni. Nii küttiti Ida-Virumaal 31%, Järvamaal 31%, Läänemaal 30%, Lääne-Virumaal 30%, Saaremaal 32%, Tartumaal 30% ja Valgamaal 30%.

Kokkuvõttes aga kütitakse vasikate puudumisel rohkem pulle ja seda viimased viis aastat, mis ei ole populatsiooni seisukohast õige. Kuigi pulle sünnib küll rohkem, siis täna rikume sellega tasakaalu, sest neid hakkub kõige rohkem ja neid ka kütitakse rohkem ja nii kiire pullide vähenemine viib tagajärgedeni, mida me ei soovi. Kahjuks on need tagajärjed juba käes ja tuntavad. Päris palju on kurdunud maakondades pullide puuduse üle ja seda näitab ka statistika, et kütitud pullide vanus pidevalt tõuseb juba viimased seitse aastat.

Kui viimasel kahel aastal oli üks jahipiirkond, kes põtru ei küttinud (Pajusti Lääne-Virumaal), siis lõppenud hooajal õnnestus neil küttida üks põder. 2022. aasta jahihooajal lisandusid Valgamaalt Keeni ja Tõlliste jahtkonnad, kes põtru ei küttinud. 2023. aastal ei küttinud Keeni jahipiirkond samuti ühtegi. Teist aastat oli Valgamaa limiidi täitmine Eesti nõrgemaid (89%) ja sinna lisandus nüüd sama protsendiga Harjumaal. Kui vaatame keskmist küttemist jahipiirkondade kaupa, siis kõige väiksemad on need Saaremaa jahipiirkondades 6,73 isendit (2022 - 8,22 is jahipiirkonna kohta). Hiiumaal, kelle limiit oli Saaremaast 2,6 korda väiksem, küttis keskmiselt iga piirkond 8,44 (2022 - 9,6) põtra. Alla 10 isendi keskmiselt jahipiirkonna kohta küttiti ka Lääne-Virumaal (8,79), Põlvamaal (9,55) ja Valgamaal (8,5). Kõrgeim keskmine küttemine jahipiirkonna kohta on veel Harjumaal (22,75), aga seal on kaks piirkonda väga suured ja jagunevad veel jahtkondadeks ja see kõrge näitaja on näiline. Kõrgemad keskmised näitajad on Jõgevamaal (17,83), Pärnumaal (16,09), Viljandimaal (15,49), Läänemaal (14,89) ja Raplamaal (14,26).

Huvitav statistika on ka maakonda küttemiskokkuvõtte neist jahipiirkondadest, kes küttivad 4 isendit ja vähem, neid jahipiirkondi on **43 ehk juba 13 %**. Kõige rohkem on

neid jahipiirkondi Lääne-Virumaal (10), mis moodustab maakonnast juba 35,7%, Saaremaal (8) - 29,62%, Valgamaal (6) - 28,57%, Tartumaal (5) - 21,7% ja Põlvamaal (5) - 22,7% ja Võrumaal (3). Alla nelja põdra kütivad veel üks jahipiirkond maakonna kohta Jõgeva-, Järva-, Pärnu- ja Raplamaal ning kaks jahipiirkonda Ida-Virumaal.

Kuigi põtrade arvukus on langenud võrreldes 2013. aastaga 2-2,4 korda, paistab mõnes piirkonnas silma ikkagi suur põtrade hukkumine. Kindlasti ei saa me jätta avariides hukkunud põtru arvestamata ja Jõgevamaa arvestab juba ka hukkunud põdrad limiidi täitmise hulka. JAHIS-e andmetel on selgunud, et Eesti teedel hukkus liikluses eelmisel aastal 106 põtra, mis on 30 isendit rohkem kui Hiiumaa küttis. Enim hukkunud oli Raplamaal (19) ja Harjumaal (18), neile järgnes Tartumaa (13), Pärnumaa (11) ja Lääne-Virumaa (10). Paraku ei saa peatuda loomade liikumist ka madala arvukuse juures ja selles suurusjärgus põtru jääb ka tulevikus autode alla. Need on peamiselt noored isendid, kes ei tea veel, kust on ohutu üle minna, ja need, kes on toidu otsingul või kui algab jooksuaeg. Teedel hukkunud põtradega peab tulevikus arvestama ka jahindusnõukogudes.

Ida-Virumaa näide

Neljandat aastat järjest tegi hea ülevaate maakonna kohta Ida-Virumaa tegevjuht Marko Vinni, kus jahimehed on maakonna tasemel kokku leppinud, et toovad ülevaatuses kõikide pullide sarved ja lõualuud ning lehmade lõualuud ja emakad, et saada aru, kas ja kus on struktuurses küttemises viga. Kokkulepe, et kõik sarved toodaks hindamisele, kehtib ka Saaremaal mitmeid aastaid.

Eelmisel hooajal toodi Ida-Virumaa jahiseltsi liikmete poolt hindamisele 235 (2022 - 205) bioproovi, mis oli 76,29% (2022 - 78,8%) kütitud loomadest. Võrreldes 2022. aastaga on väike langus, aga kuna on aru saadud, mida suurem valim bioproove maakonna kohta, seda parema ülevaate ka saab. Analüüs näitab selgelt, et keskmine kütitud pullide vanus tõusis ühe aasta võrra - 4,08. 2022. aastal oli keskmine vanus 3,03; 2021. aastal 3,26 ja 2020. aastal 3,5. Kütitud lehmade keskmine vanus 2023. aastal oli 4,38 (2022 - 4,4). See langes küll 2021. aastaga (4,8) võrreldes, kuid oli siiski kõrge.

Kui vaadata eraldi kütitud pullide vanuseid, siis näeme, et tõusis oluliselt 1,5-aastaste pullide kütmine - 30 is (2022 - 27; 2021- 37), kuigi pullide kütmine langes (7 is), aga samas näitavad selles vanuses pullid, et need on eelmisel aastal küttemata vasikad ja

vasikaid pidi alles jääma rohkem. Kui sinna juurde lisada sama palju mullikaid, siis jäi vasikaid päris palju rohkem alles (kütiti 86 vasikat ehk 1/3). Selleks aga, et kütmine oleks jätkusuutlik, peaks alles jääma 50% vasikaid ja talvituma peaks jääma karjas 20-25% vasikaid.

Ka näitab nii 2021 kui ka 2022 kütitud sama kogus 2,5-aastaseid pulle (26 ja 24 is), mida kütiti 2023. aastal 17, et ka peale kütimist jäi ka 1,5-aastaseid pulle alles. Küsimus on, miks me neid aga jahiajal ei leia? Põhjus peab olema kas põdra teistmoodi käitumises seoses koerajahi ja suurenenud kiskjate arvuga või milleski muus. Nii pullide kui ka kütitud lehmade keskmine vanus peaks olema võimalikult väike (kuni 3 aastat), et jaht oleks jätkusuutlik. 3,5- kuni 6,5-aastaseid vanuseklasse peaksime aga hoidma ja säilitama kui oma tugevat põhikarja. Üle 6,5-aastased loomad oskavad juba ise ennast ja järglasi hoida.

Ka näitab Ida-Virumaa küttingisgraafik, et põtrade kütmine langeb järgmisel aastal juba 2014. aasta tasemele ja isegi alla selle, kui kütisime aastatel 2004-2012 Eestis keskmiselt 4474 põdra ringis. Selline analüüs võiks ja peaks olema täna igas maakonnas.

Ülevaade maakondade limiidi täitmise lõikes näitas, et kõige raskemas olukorras oli Valgamaa, kus täideti küttingimahust ainult 89% (2022 - 83%; 2021 - 96%), ja Harjumaa, samuti 89%. Limiit jäi statistiliselt täitmata Saaremaal - 94% (2022 - 90%; 2021 - 95%), teist aastat järjest oli nõrga täitmise protsendiga Läänemaa 94% (2022 - 91%). Alla saja protsendi oli täitmine ka Viljandimaal (94%), Pärnumaal (94%), Lääne-Virumaal (94%), Raplamaal (93) ja Järvamaal (92), mis viitavad liiga suurele küttingiskohutusele, mida tuleb langetada kuni 20%. Keskmine maakondade täitmine aga andis matemaatiliselt 97% (2022 - 96%). See on juba teist aastat järjest pärast 2013. aastat, kui hakkasid tööle jahindusnõukogud, et ei täidetud Eesti küttingiskohustust. Seega peaks ka jahindusnõukogude liikmed tõstma teadmisi, tegema analüüse ja mitte tegema otsuseid liiga kergekäeliselt. Lisaks KAUR-i numbrilisele soovitusel on seirearuannetes ka lisasoovitused. See aeg on lõppenud, kus meil oli „loendusvead“ ja ükskõik, millist limiiti ka ei määratud, suudeti see täita. Samuti peaks jälgima jahindusnõukogu piirkondade esitatud andmeid, kus soovitakse arvukusest kütida 50-100% ja isegi üle selle. Juba järgmisel hooajal tuleb hakata ka jahindusnõukogul limiite vähendama, kui jahipiirkonna küttingissoov on liialt üle hinnatud.

On ju jahindusnõukogude töökorra punktis 2.1.1 selgelt kirjas, et ulukisõraliste küttemismahu ja -struktuuri kokkuleppimisel igaks jahiaastaks jahipiirkondade kaupa lähtutakse jahiulukite seirearuandest **ja jahipiirkondade kasutaja ettepanekutest. Millegipärast aga sellest teisest poolest ehk siis jahipiirkonna kasutajate ettepanekutest ei lähtuta ja neid ei arvestata.**

Kõikide maakondade analüüse tehes jäi silma ka seos mitme maakonna limiidi mittetäitmise ja väga kõrge pabulaloenduse indeksi vahel. Siiani olen arvanud, et pabulaloendus meie metsades alates 2015. aastast, selle järjepidevus ja saadud andmed on ühed olulisemad ja täpsemad indikaatorid põdra arvukuse tõusu ja languse osas, aga ilmselt see päris nii ei ole .

Eesti keskmine pabulaindeks oli 7,6 (2022 - 7,2). Selle näitaja alusel oleks pidanud olema küttemislimiitide täitmine samal tasemel ja veidike paranenud, kuid vaatamata sellele, et küttesime 524 isendit vähem, ei suutnud 9 piirkonda limiite täita. Näiteks Tartumaa kõige kõrgem pabulaindeks oli Järvelja loendusallas (nr 29) 11,0 (2022 - 15,6), kuid Järvelja jahipiirkond ei ole viis aastat suutnud limiiti täita. Samas näitab statistika, et see langes 29,8 %, mis on ka liialt järsk. Ka Meeksi piirkond jäi 2022. aastal hätta, kuid 2023. aastal kütiti 5 üle limiidi. Lähedal olevad Kastre ja Luunja limiidid on kaks korda väiksemad kui Järveljal ja stabiilsed. Kas ei ole tegemist mitte põdra talvituspaigaga, kust põder kevadel jälle ära läheb?

Viljandimaal Sudiste-Veisjärve loenduspiirkonnas nr 32 on jätkuvalt vabariigi kõrgeim pabulaindeks 18,8 (2022 - 20) ja seda viimased seitse aastat, langus ainult 6,2% . Kui siiani maakonnas selles piirkonnas olevatel seltsidel ei olnud probleemi küttemisega, siis 2022. aastal need tekkisid ja jätkusid 2023. aastal. Vambola ja Kärstna jahipiirkonnad limiite ei täitnud, kuna vasikate osakaal oli väga väike. Ka Tarvastu kurtis vasikate puudumise üle.

Läänemaal oli Haapsalu-Martna loenduspiirkonnas nr 11 pabulaindeks 13,9 (2022 - 15,8). Võrreldes 2022. aastaga näitas see langust ainult 12,4%, kuid sinna jäävatel kõikidel jahipiirkondadel ei õnnestunud limiite täita (Haapsalu jp; Kasari jp) ja limiite on oluliselt vähendatud Martna jp, kuna põtra ei olnud. Samas Läänemaa teises loenduspiirkonnas nr 18 (Matsalu-Lihula-Vatla) oli pabulaindeks 2022. aastal kaks korda väiksem kui eelpool kirjeldatud piirkonnas - 9,0 ja langenud 24,4%. 2023. aastal aga tõusis aga indeks (15,6) eelmise aastaga võrreldes 74,4% ja seal polnud

küttimislimiitidega probleeme ja need täideti. Lihula limiit isegi tõusis, samas maakonna küttimine vähenes 42 isendi võrra.

Järvamaal oli kõige kõrgem pabulaindeks – 16 - Lõõla-Vahastu piirkonnas nr 14 (2022-16,6), mis on kaks korda kõrgem kui Eesti keskmine, kuid Järvamaa Lõõla jahipiirkond ei suutnud ka endi soovitud limiiti 2022. aastal täita või siis ei täitnud tahtlikult, kuna oli näha, et vasikaid ei olnud. Ent 2023 küttis Lõõla jahipiirkond ainult 3 põtra kaheteistkümnest.

Seega hakkab ilmema erinevates maakondades ka see, et osad piirkonnad on põtradele talvituspiirkonnad, kuhu nad kogunevad, kuna seal on piisavalt toitu ja varjupaiku, et talv mööda saata (ja erineva talve iseloomuga võivad need paigad muutuda), kuid talve lõppedes liiguvad sealt mujale, jättes endast maha pabulahunnikud. Seda tuleks KAUR-i analüütikutel uurida, sest jahindusnõukogu liikmetel on see ilmselt liiga raske ülesanne ja viib ka eksiteele kohalikud jahipiirkonna kasutajad.

Kokkuvõtteks

Kokkuvõttes oli raske hooaeg, raskem kui 2022. aastal, ja edaspidi tuleb teha kõik selleks, et veel allesjäänud populatsiooni hoida terve ja tugevamana ning küttida mitte rohkem kui juurdekasv. Selleks aga peaksime paljusid küttimissoove vähendama, lähtudes elupaikadest, et tagada struktuurne küttimine. Eesti lõikes tuleks vähendada küttimist 20%, kuid erinevate maakondade lõikes erinevalt. Nendes maakondades, kus limiite ei täidetud, vähendada küttimist rohkem kui 20%. Erilist tähelepanu tuleks pöörata dominantsete keskeas 3,5–6,5 aastaste lehmade ja pullide hoiule ning küttida põhiliselt noorloomi ja vasikaid.

Jälgima peaks ka keskkonnaagentuuri seirearuandes toodud soovitus ja uuel hooajal sellest lähtuma. Aruandes tõdeti, et põdra küttimismahtu tasuks võrreldes eelmise jahihooajaga suurendada eeskätt nendes jahipiirkondades, kus põdra asustustihedus ja/või nende tekitatud kahjud on jätkuvat kõrged. Piirkondades, kus asustustihedus on madal ja kahjud puuduvad või esinevad vaid väga lokaalselt, võiks hoida küttimismahud eelmise aasta tasemel ja vajadusel neid ka langetada.

Kuna sai välja öeldud soovitus jahindusnõukogudele, et uuel hooajal tuleks arvestada ka jahipiirkonna kasutajate soovidega ja hinnangutega arvukuse olukorrale selles piirkonnas, siis jahipiirkondade kasutajad peaksid **20. märtsiks** esitatavas statistilises aruandes kirja panema võimalikult täpse arvukuse ja arvukusest lähtuvalt kütmissoovi, mis peab olema 30-35%, mitte rohkem. Nii nagu aastaid on soovitud küttemislimiidiks 70-100% arvukusest, näitab ainult meie teadmatust.

Erilist rõhku paneb EJS sellele, et jahimeeste hinnangul langeb 2024. aastal talvituva põdrakarja suurus alla 7500 isendini ja KAUR hinnangul minimaalne arvukus ka juba alla 10 000 isendi. Seirearuannetes on kirjas, et kui põdra arvukus langeb 3 isendini 1000 ha elupaiga kohta, siis saab mets kasvada ja jahimees veel jahti pidada. Kui meil on põdra elupaiku 2008. aasta metsakorralduse alusel 2 515 390 ha, siis jagades 1000 ha elupaigaga ja korrutame selle kolmega, saame arvukuseks 7546 põtra, mis tähendab, et jahimeeste hinnangul, kes tunnetavad langust ja tõusu, kuid eksivad absoluutarvukuses, hinnates ainult arvukust, et keskmiselt jääb igasse piirkonda talvituma 23 põtra. Üle poolte jahiseltside ei hinda mitu aastat sellist arvukust ja olukord on juba hull.

Siit tekib tahtmatult küsimus, mida me teeme ja kuhu soovime langeda?